

Іванюк І. В.

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник Інституту цифровізації освіти Національної академії педагогічних наук України, Київ, Україна, Irinaivanyuk72@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2381-785X>

ДОСВІД НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ У ШКОЛАХ ВАРШАВИ: ВИКЛИКИ ТА ПОТРЕБИ ВЧИТЕЛІВ

Анотація. У статті наведено результати онлайн-опитування 60 педагогічних працівників освітніх закладів м. Варшави, які працюють у класах/групах, де навчається багато українських дітей-біженців. Метою дослідження є виявлення труднощів, з якими вчителі стикаються під час роботи в багатокультурному класі, де навчаються діти з досвідом вимушеної міграції, та визначення потреб учителів задля надання їм відповідної методичної підтримки. Визначено три основні категорії проблем, з якими стикаються вчителі під час роботи: труднощі в навчанні, що проявляються у викладанні предметів унаслідок різниці в рівні знань польських і українських дітей, в опануванні учнями спеціальної термінології з певних предметів; труднощі у вихованні, коли учні мають низьку мотивацію до навчання, часто пропускають заняття, не йдуть на контакт через мовний бар'єр; труднощі у взаєминах через недостатню залученість батьків українських дітей, складнощі з розкриттям потенціалу дітей у зв'язку з мовним бар'єром, що впливає на самооцінку та стосунки з однокласниками, культурні конфлікти між українськими й польськими дітьми, а також із дітьми інших національностей. З'ясовано, що педагоги потребують додаткових знань щодо методів виховання в багатокультурному класі, співпраці з батьками, дидактичної підтримки, організації роботи освітнього закладу. Звернено увагу на те, що мовний бар'єр і труднощі в навчанні можуть знизити самооцінку дитини та її мотивацію до навчання, а це призводить до запізнь на уроки або прогулів. Зроблено висновки, що польські школи стають дедалі більш полікультурними, оскільки в них навчається щоразу більше дітей із досвідом міграції, зокрема вимушеної; що польські педагоги потребують додаткових курсів підвищення кваліфікації щодо того, як працювати в багатокультурному класі та формувати в дітей полікультурну компетентність.

Ключові слова: освіта дітей-біженців, багатокультурні класи, зарубіжний досвід, вчителі, польські школи.

JEL classification: I2, I21.

DOI: 10.32987/2617-8532-2024-2-111-120.

За даними Євростату, на кінець 2023 р. основними країнами ЄС, що прийняли біженців з України, які отримали тимчасовий захист, були Німеччина (1 251 250 осіб), Польща (954 800 осіб) і Чехія (373 040 осіб)

[1]. Українські діти зайшли в освітні системи зарубіжних країн та мали пройти процес адаптації як діти вимушених мігрантів. У зв'язку з цим включення дітей з України в місцеві системи освіти стало для урядів кра-

ін головним питанням, щоб забезпечити інтеграцію й навчання українських учнів.

ЮНЕСКО у 2023 р. було проведено дослідження щодо ступеня включення біженців у систему шкільної освіти в семи країнах, а саме в Польщі, Болгарії, Чехії, Молдові, Словаччині, Угорщині та Румунії. Українські сім'ї в усіх цих країнах назвали мову основною перешкодою для навчання в школах. Зазначено, що найбільше дітей-біженців пішли до шкіл у Польщі. Загалом у цій країні перебуває 992 670 біженців, третина яких (33 %) – діти шкільного віку. З них до шкіл було зараховано 55 % (181 770 осіб), а 27 % користуються освітньою платформою «Всеукраїнська школа онлайн» [2].

У праці вітчизняних дослідників Н. Ничкало, О. Овчарук, В. Гордієнко, І. Іванюк висвітлено українські й міжнародні ініціативи, зокрема в Польщі, щодо освіти тимчасово переселених осіб і українських біженців, що впроваджувалися на початку повномасштабного вторгнення [3].

Польські вчені М. Хербст, М. Сітек проаналізували географічні закономірності та місцеві детермінанти залученості учнів з України до системи загальної середньої освіти в Польщі. Зокрема, застосовуючи комп'ютерну геоінформаційну систему та статистичний аналіз до адміністративних даних шкіл і муніципалітетів Польщі, дослідники виявили, що близько половини українських біженців у школах Польщі – це діти молодшого шкільного віку, тоді як показники для інших вікових груп значно нижчі [4].

Аналіз низки якісних досліджень, проведених у Польщі для виявлення проблем і можливостей інтеграції

українських біженців у систему освіти країни, свідчить про наявність проблем та викликів, які розглядаються в дослідженнях Варшавського університету [5, с. 223-263], Британської ради [6].

Згідно з дослідженням «Біженці з України в Польщі», виконаним фахівцями Amnesty International, польські школи відвідує близько 190 тис. українських учнів і польська система освіти зіткнулася з величезним викликом, оскільки Міністерство освіти Польщі не проводить моніторинг чисельності дітей та молоді, які прибули до Польщі з України з 24 лютого 2022 р., але не зараховані до польських закладів освіти [7].

Дослідження «Перспектива української громади в Польщі», проведене Фондацією розвитку інформаційного суспільства, показало, наскільки різноманітними є потреби українських дітей і молоді під час навчання в Польщі. Зокрема, їм складно вибрати заклад загальної середньої освіти; діти, що навчаються лише дистанційно в українській школі, часто стикаються із самотністю, відчуженістю та відсторонюються від стосунків з однолітками; діти, які паралельно опановують польську й українську шкільні програми, виснажені фізично та емоційно; діти молодшого віку втрачають зв'язок із власною мовою; поширеним явищем є неприйняття або кепкування з боку однолітків; потрібна підтримка в міжкультурній освіті та побудові добрих стосунків у групах; діти й підлітки потребують психологічної підтримки через відсутність безпечного місця, власного простору та важкі умови проживання [8].

Метою статті є аналіз результатів опитування педагогічних працівни-

ків освітніх закладів м. Варшави, що працюють у класах/групах, де понад 50 % учнів – українські діти-біженці, для виявлення труднощів, з якими вчителі стикаються в повсякденній роботі, та потреб, щоб надати їм відповідну підтримку. Особливої актуальності проведення аналіз набуває в контексті подальшої підтримки українських дітей-біженців за кордоном під час війни.

За даними Управління освіти м. Варшави, на початку повномасштабної війни навесні 2022 р. понад 17 тис. дітей з України поповнили заклади дошкільної освіти й заклади загальної середньої освіти столиці Польщі. На кінець грудня 2022 р. їх чисельність становила 6 % усіх учнів і вихованців. Дітей було зараховано до загальноосвітніх класів або до 124 підготовчих відділень, що в грудні 2022 р. діяли в 72 школах [9]. На той момент не йшлося про навчання українських дітей за навчальними програмами Польщі, бо це неможливо без знання польської мови. Головне завдання закладів освіти полягало в тому, щоб надати дітям можли-

вість соціалізації й комунікації з ровесниками, а також психосоціальну підтримку. У 2023/2024 н. р. у закладах дошкільної освіти та закладах загальної середньої освіти м. Варшави навчалось понад 12,5 тис. дітей з України (таблиця), які приїхали після початку повномасштабної війни. Варто зауважити, що в 45 закладах освіти функціонують класи, де більше половини учнів становлять українські діти; така ситуація склалася після розформування підготовчих відділень для дітей мігрантів і переведення їх до загальноосвітніх класів.

З метою планування підтримки зазначених 45 освітніх закладів у наступному 2024/2025 н. р. автором статті виконано діагностику потреб/викликів педагогічних працівників, з якими вони стикаються у своїй повсякденній роботі в багатокультурних класах/групах. Проведення дослідження мало на меті реалізацію таких завдань: виявлення громадської думки педагогічних працівників освітніх закладів щодо проблем і викликів, які виникають під час роботи в полікультурних класах/гру-

Таблиця

Статистика чисельності українських дітей, які навчаються в закладах освіти м. Варшави станом на 20 травня 2024 р., од., осіб

Тип освітнього закладу	Кількість закладів освіти у Варшаві, од.	Чисельність українських учнів, осіб	Кількість закладів освіти, де в класах понад 50 % учнів становлять діти з України, од.
Заклад дошкільної освіти	360	1 866	10
Заклад початкової/базової освіти (ISCED 1+2, навчання триває 8 років)	257	9 249	30
Ліцей загальноосвітній	107	745	1
Технікум	47	622	4
Професійно-технічна школа I ступеня	31	154	0
Професійно-технічна школа II ступеня	4	0	0
Спеціальна школа	8	5	0
Загалом	814	12 461	45

Складено автором за: [9].

пах; визначення потреб педагогічних працівників у методичній підтримці від Варшавського центру освітніх і соціальних інновацій; формування висновків, що можуть бути використані зацікавленими сторонами, на основі оцінки ситуації, щоб визначити пріоритетні напрямки діяльності в наступному навчальному році.

Дослідження тривало з 1 квітня до 18 травня 2024 р., збір емпіричних даних – протягом 22–30 квітня 2024 р. Дизайном дослідження було обрано кількісне опитування педагогічних працівників шляхом заповнення анкети. Для цього розроблено онлайн-анкету за допомогою аплікації Microsoft Forms. Аналіз та інтерпретація даних проводилися з використанням методів описової статистики. Анкети було розіслано від Управління освіти м. Варшави адміністраціям 45 освітніх закладів із проханням розповсюдити їх між педагогічними працівниками, які працюють у полікультурних класах/групах і поясненням, що участь у дослідженні є добровільною, а відповіді – анонімними. В опитуванні взяли участь 60 респондентів, що представляли освітні заклади різних типів.

Більшість респондентів (майже 60 %) становлять учителі із закладів початкової/базової освіти, 35 % – із технікумів, на заклади дошкільної освіти, ліцеї загальноосвітні, професійно-технічні школи I ступеня припало по 2 % респондентів.

За типом професійної діяльності респонденти розподілилися таким чином: учителі сучасної іноземної мови – 15 %, фізичної культури – 10 %, польської мови та історії – 7 %, учителі польської мови як іноземної, етики, інформатики, математики – 5 %

респондентів, основ підприємництва, фізики, образотворчого мистецтва – 3 %. Категорію «Інше» вказали 47 % респондентів, де вони назвали себе так: учитель для учня з інвалідністю, шкільний педагог, спеціальний педагог, шкільний психолог, дошкільна освіта, група продовженого дня, професійні предмети (логістика, практична професійна підготовка, навчання водіння автотранспорту, організація та контроль за роботою автотранспортних засобів, основи управління автотранспортним підприємством).

В опитуванні взяли участь вчителі/вихователі з різним рівнем професійної кваліфікації. Серед них дипломовані вчителі становлять 45 %, призначені вчителі – 25 %, учителі за контрактом – 18 % та вчителі-стажери – 7 %.

Під час дослідження було важливо з'ясувати, що педагогічні працівники бачать такі позитивні аспекти розвитку полікультурної компетентності в багатокультурному класі/групі: знайомство з іншими культурами (63 %), сприяння взаєморозумінню та взаємоповазі (62 %), розвиток толерантності (62 %), набуття нового комунікативного досвіду (53 %), розвиток емпатії (53 %), вивчення іноземної мови (37 %), розширення кругозору (33 %), міжкультурний діалог (32 %), власна культурна ідентифікація (20 %), розвиток інклюзивності (13 %).

Аналіз результатів дослідження дав змогу визначити три категорії труднощів, з якими стикаються під час роботи в багатокультурних класах/групах педагогічні працівники. Ці труднощі стосуються навчання, виховання та взаємин. Розглянемо, у чому вони проявляються.

Труднощі під час навчання українських дітей виникають: у викладанні навчального матеріалу через різницю в рівні знань польських і українських дітей (63 %); в оволодінні учнями спеціальною термінологією з певних предметів (57 %); у підготовці до уроків та домашніх завдань (38 %); в оцінюванні знань (15 %); у категорії «Інше» 8 % респондентів зазначили, що не стикалися з особливими труднощами під час навчання.

Труднощі у вихованні українських учнів полягають у такому: вони мають низьку мотивацію до навчання (65 %); часто пропускають заняття (47 %); не йдуть на контакт через мовний бар'єр (40 %); не виявляють належної поваги до вчителів, що помітно в повсякденному спілкуванні (37 %); поведуться агресивно стосовно однолітків, інших школярів (32 %); регулярно запізнюються на уроки (28 %); не приносять підручники або необхідне шкільне приладдя (27 %); в категорії «Інше» 9 % респондентів вказали, що діти не відповідають вчителю під приводом незнання мови; не беруть участі в заходах класу й екскурсіях; користуються гаджетами в школі, хоча це проти правил; у багатьох відсутня елементарна культура поведінки, нерідко говорять голосно, не слухають; часто польські діти не виявляють бажання включити українського однокласника у свою групу; у класах спостерігається чіткий розподіл за національною приналежністю, відсутня інтеграція, взаємна підтримка, є загроза прояву дискримінації та расизму.

Труднощі у взаєминах полягають у такому: недостатня залученість до освітнього процесу батьків українських дітей, наприклад вони не бе-

руть участь у батьківських зборах, не приходять на індивідуальні зустрічі з учителями, коли їх запрошують, (59 %); складність для дітей розкрити свій потенціал через мовний бар'єр, що впливає на самооцінку та стосунки з однолітками (45 %); культурні конфлікти між українськими й польськими дітьми, а також із дітьми інших національностей (45 %); непорозуміння між українськими дітьми та вчителями (35 %); незадоволення батьків польських учнів тим, що в їхньому класі/групі є українські діти (27 %); конфлікти між українськими дітьми (25 %); відсутність підтримки батьків українських дітей із боку освітнього закладу (18 %); переведення польських учнів на прохання батьків чи законних опікунів до інших класів/груп або шкіл чи дошкільних закладів (12 %); у категорії «Інше» 7 % респондентів зазначили такі труднощі: складність співпраці з батьками українських дітей через культурні відмінності й різну роль школи в суспільстві; українські діти спілкуються між собою рідною мовою та вживають вульгарні слова в школі, не знаючи, що їх розуміють поляки; проблеми із залученням польських дітей до інтеграційних занять.

Одним із завдань дослідження було визначення потреб учителів у наданні їм методичної підтримки на рівні освітнього закладу від Варшавського центру освітніх і соціальних інновацій. Педагоги зазначили, що потребують підтримки щодо методів виховання в багатокультурному класі (32 %), співпраці з батьками (27 %), дидактичної підтримки (18 %), організації роботи закладу (16 %). Дослідження дало можливість визначити теми навчальних семінарів, що були

б цікавими для вчителів/вихователів і покращили б якість роботи в багатокультурних класах/групах, як-от:

- Турбота про психоемоційний стан учителів (розвиток у вчителів навичок побудови позитивних стосунків, уважності, доброзичливості, що ґрунтуються на розумінні й турботі про себе) – 45 %.

- Робота в багатокультурних класах/групах (створення налагодженої системи роботи в полікультурному середовищі) – 40 %.

- Як підвищити мотивацію учня до навчання (розвиток навичок учителів ефективно мотивувати учнів до виконання шкільних/дошкільних обов'язків) – 40 %.

- Виховуємо разом – розв'язуємо виховні проблеми в співпраці педагогічного колективу (розвиток навичок командної роботи педагогів у формуванні ціннісних орієнтацій дітей і підлітків) – 22 %.

- Підвищення комунікативних компетентностей педагогічної ради (підвищення комунікативних компетентностей педагогічної ради та здатності педагогів розпізнавати й ефективно реагувати в складних ситуаціях) – 20 %.

- Школа / дошкільний заклад у діалозі – батьки та педагоги разом заради дитини (розвиток ефективної співпраці вчителя з батьками, розв'язання складних ситуацій у стосунках із батьками) – 20 %.

- Школа / дошкільний заклад для всіх. Робота з дітьми та молоддю з різними освітніми потребами (створення ефективної системи роботи з учнями з різними освітніми потребами) – 20 %.

- Позитивна школа / дитячий садок (розвиток навичок педагогів

з навчання дітей позитивного мислення, створення доброзичливого клімату в класі/групі та позитивної атмосфери в школі / дитячому садку) – 20 %.

- Розуміння підлітка (розвиток навичок роботи вчителя з підлітками) – 20 %.

- Педагогіка вчительської кімнати (розвиток навичок командної роботи вчителів і створення згуртованого колективу педагогічної ради) – 15 %.

- Формувальне оцінювання з нуля (розширення компетентностей у використанні формувального оцінювання) – 15 %.

- Дотик, відчуття, слух, зір – мультисенсорна підтримка розвитку дитини (розвиток знань та навичок педагогів дошкільної освіти у сфері сенсорної інтеграції) – 12 %.

- Підвищення дидактичної компетентності педагогічної ради (удосконалення вміння планувати дидактичний процес на основі базової навчальної програми з урахуванням міжпредметних зв'язків) – 10 %.

У категорії «Інше» вчителі залишили такі коментарі: «Потрібні семінари, які мають на меті сприяння рівності та справедливості між польськими й іноземними дітьми за допомогою культурної обізнаності, взаєморозуміння та побудови позитивних стосунків між ними. Ці семінари мають ознайомити польських батьків із культурним розмаїттям і сприяти прийняттю й толерантності до іноземців. Завдяки різноманітним заходам, дискусіям і семінарам батьки можуть краще зрозуміти та оцінити культурні відмінності й дізнатися, що етнічна приналежність не визначає характер чи цінності людини»;

«Доцільно проводити навчання для батьків» і «Потреба в навчальних матеріалах українською мовою».

Результати дослідження дають підстави для таких висновків.

Педагогічні працівники варшавських освітніх закладів бачать низку позитивних аспектів розвитку полікультурної компетентності в багатокультурному класі/групі, а саме: знайомство з іншими культурами (63 %), сприяння взаєморозумінню та взаємоповазі (62 %), розвиток толерантності (62 %), набуття нового комунікативного досвіду (53 %), розвиток емпатії (53 %). Це важливо, оскільки польські школи стають дедалі більш полікультурними, адже в них навчається щоразу більше дітей із досвідом мігрантів.

Учителі виокремили три категорії труднощів, з якими вони стикалися під час занять з українськими дітьми, основними з яких є:

- труднощі в навчанні, що проявляються у викладанні предметів через різницю в рівні знань польських і українських дітей (63 %), в оволодінні учнями спеціальною термінологією з певних предметів (57 %);

- труднощі у вихованні, пов'язані з низькою мотивацією учнів до навчання (65 %), частими пропусками занять (47 %), небажанням іти на контакт через мовний бар'єр (40 %);

- труднощі у взаєминах, які проявляються в недостатній залученості батьків українських дітей (59 %), складності для дітей розкрити свій потенціал через мовний бар'єр, що впливає на самооцінку та стосунки з однолітками (45 %), культурних конфліктах між українськими й польськими дітьми, а також із дітьми інших національностей (45 %).

Педагогічні працівники найбільше зацікавлені в таких темах тренінгів, як: «Подбаймо про психоемоційний стан вчителів» (45 %), «Робота в багатокультурних класах/групах» (40 %), «Як підвищити мотивацію?» (40 %). І це свідчить про те, що їм складно працювати в багатокультурному класі, вони потребують методичної та психологічної підтримки. При цьому педагоги віддані своїй роботі й шукають можливості підвищити мотивацію дітей до навчання.

Важливо, щоб на тренінгах, які підготує Варшавський центр освітніх і соціальних інновацій, учителям розповідали про те, що учні з історією вимушеної міграції мають складний досвід. Вони часто не знають, чи залишаться в Польщі надовго, й ця непевність походить від їхніх батьків. Як наслідок, діти мають низьку мотивацію до навчання та неохоче налагоджують стосунки з однолітками.

Згідно з дослідженням ЮНІСЕФ, кожна четверта дитина в українських школах страждає від булінгу [10]. Цей досвід теж впливає на поведінку дітей-біженців у польських школах, оскільки вони не вважають школу безпечним місцем.

Мовний бар'єр і труднощі в навчанні можуть знизити самооцінку дитини та її мотивацію до навчання, що призводить до запізень на уроки або прогулів. Українські діти потребують додаткових занять з польської мови для оволодіння спеціальною термінологією з таких предметів, як фізика, хімія, біологія. Велике значення має надання психосоціальної підтримки дітям з боку україномовних психологів, а також проведення інтеграційних заходів, що допоможуть побудувати позитивні стосунки в класі.

Варто запровадити організацію зустрічей для батьків і пояснити їм, яку підтримку вони повинні надавати, щоб допомогти своїм дітям інтегруватися в шкільне середовище.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у вивченні польського досвіду, зокрема щодо впровадження варшавської моделі підтримки

школи та діяльності команди кризових інтервентів для діагностики проблеми і швидкого реагування на кризові ситуації в закладах загальної середньої освіти, для того щоб забезпечити зовнішню кризову інтервенцію у важких випадках, пов'язаних із наслідками травми війни в дітей та дорослих.

Список використаних джерел

1. Over 4.3 million people under temporary protection / Eurostat. 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240208-1>.
2. Ukrainian refugees' pathways to inclusion in education: Insights from host countries / UNESCO. 2023. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukrainian-refugees-pathways-inclusion-education-insights-host-countries?hub=343>.
3. Ничкало Н., Овчарук О., Гордієнко В., Іванюк І. Українська освіта у полум'ї війни : монографія. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2024. 208 с. DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-DPEEA-2024>.
4. Herbst M., Sitek M. Education in exile: Ukrainian refugee students in the schooling system in Poland following the russian-Ukrainian war. *European Journal of Education: Research, Development and Policies*. 2023. Vol. 58, Iss. 4. P. 575-594. DOI: <https://doi.org/10.1111/ejed.12587>.
5. W stronę środowiskowych usług społecznych / M. Rymsza. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, 2023. DOI: <https://doi.org/10.31338/uw.9788323563778>.
6. Empowering Education: Understanding Teachers' Needs in Multicultural Classrooms. *British Council*. 2024. URL: <https://www.britishcouncil.pl/en/programmes/education/empowering-education-report>.
7. Podsumowanie rocznego projektu badawczego «Uchodźcy z Ukrainy w Polsce» / Amnesty International. 2023. URL: <https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2023/06/Podsumowanie-rocznego-projektu-badawczego-Uchodzcy-z-Ukrainy-w-Polsce.pdf>.
8. Diagnoza potrzeb dzieci i młodzieży uciekających przed wojną w Ukrainie. Perspektywa społeczności ukraińskiej w Polsce / Fundację Rozwoju Społeczeństwa. 2023. URL: https://biblioteki.org/publikacje/diagnoza-potrzeb-dzieci-i-mlodziezy-uciekajacych-przed-wojna-w-ukrainie-cz-2-perspektywa-spolecznosci-ukrainskiej-w-polsce/?fbclid=IwAR0X3S-2SZ1NWJ7gNyweNujvqQGB9Tiez-V3PAIBk_ffYeaRBhvMBd0GZI8.
9. Edukacja dla cudzoziemców. Warszawa : вебсайт. URL: <https://edukacja.um.warszawa.pl/edukacja-dla-cudzoziemcow>.
10. Булінг та кібербулінг у підлітковому середовищі. Статистичні дані щодо булінгу серед підлітків України / ЮНІСЕФ Україна. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/bullying-cyberbullying-teens-Ukraine>.

Iryna Ivaniuk

Ph. D. (Pedagogical), Senior Researcher, Institute for Digitalisation of Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine, Irinaivanyuk72@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2381-785X>

EXPERIENCE OF TEACHING UKRAINIAN REFUGEE CHILDREN IN SCHOOLS IN WARSAW: CHALLENGES AND NEEDS OF TEACHERS

Abstract. *The article presents the results of an online survey of 60 teachers from educational institutions in Warsaw who work in classes/groups with a large number of Ukrainian refugee children. The purpose of the study is to identify the difficulties teachers face when working in a multicultural classroom with children who have experienced forced migration, and to identify teachers' needs in order to provide them with appropriate methodological support. Three main categories of difficulties faced by teachers in their work are identified: difficulties in learning, which are manifested in the teaching of the subject, due to the difference in the level of knowledge of Polish and Ukrainian children, in the mastery of special terminology in certain subjects; difficulties in education, when pupils have low motivation to learn, often miss classes, do not make contact due to the language barrier; difficulties in relationships, which are observed due to lack of involvement of parents of Ukrainian children, difficulties for children to reveal their potential. It has been found that teachers need support in terms of methods of education in a multicultural classroom, cooperation with parents, didactic support, and organisation of the work of an educational institution. It is emphasised that the language barrier and learning difficulties can reduce a child's self-esteem and motivation to learn, which is manifested through lateness to lessons or absenteeism. It is concluded that Polish schools are becoming more and more multicultural, as more and more children with migration experience, including forced migration, study in them; that Polish teachers need additional training courses on how to work in a multicultural classroom and develop multicultural competence in children.*

Keywords: *education of refugee children, multicultural classes, foreign experience, teachers, Polish schools.*

References

1. Eurostat. (2024). Over 4.3 million people under temporary protection. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240208-1>.
2. UNESCO. (2023). Ukrainian refugees' pathways to inclusion in education: Insights from host countries. Retrieved from <https://www.unesco.org/en/articles/ukrainian-refugees-pathways-inclusion-education-insights-host-countries?hub=343>.
3. Nychkalo, N., Ovcharuk, O., Hordiienko, V. & Ivaniuk, I. (2024). *Ukrainian education in the flames of war*. DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-DPEEA-2024> [in Ukrainian].
4. Herbst, M. & Sitek, M. (2023). Education in exile: Ukrainian refugee students in the schooling system in Poland following the russian-Ukrainian war. *European Journal of Education: Research, Development and Policies*, 58(4), 575-594. DOI: <https://doi.org/10.1111/ejed.12587>.
5. Rymysza M. (Ed.). (2023). *Towards community-based social services*. Warsaw: University of Warsaw. DOI: <https://doi.org/10.31338/uw.9788323563778> [in Polish].
6. British Council. (2024). *Empowering Education: Understanding Teachers' Needs in Multicultural Classrooms*. Retrieved from <https://www.britishcouncil.pl/en/programmes/education/empowering-education-report>.

7. Amnesty International. (2023). *Summary of the annual research project "Refugees from Ukraine in Poland"*. Retrieved from <https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2023/06/Podsumowanie-rocznego-projektu-badawczego-Uchodzcy-z-Ukrainy-w-Polsce.pdf> [in Polish].

8. Foundation for the Development of Society. (2023). *Diagnosis of the needs of children and youth fleeing war in Ukraine. The perspective of the Ukrainian community in Poland*. Retrieved from https://biblioteki.org/publikacje/diagnoza-potrzeb-dzieci-i-mlodziezy-uciekajacych-przed-wojna-w-ukrainie-cz-2-perspektywa-spolecznosci-ukrainskiej-w-polsce/?fbclid=IwAR0X3S-2SZ1NWJ7gNyweNujvqQGB9Tiez-V3PAIBk_ffYeaRBhvMBd0GZI8 [in Polish].

9. Warszawa. (2024). *Education for foreigners*. Retrieved from <https://edukacja.um.warszawa.pl/edukacja-dla-cudzoziemcow> [in Polish].

10. UNICEF Ukraine. (n. d.). *Bullying and cyberbullying in adolescence. Statistics on bullying among adolescents in Ukraine*. Retrieved from <https://www.unicef.org/ukraine/bullying-cyberbylling-teens-Ukraine> [in Ukrainian].